

Manifest 2083 iscenesat af Christian Lollike

Breivik i nær total

Af Georg Metz

CaféTeatrets dristige satsning på en masse-morders halvfordøjede skriftlige nonsens savner en dramatisk skikkelse

Er stykket spekulation i en tragedie? Nej. Er det taktløst over for de efterladte? Nej. Bør man bruge teatret til den slags? Ja. Bliver man klogere på den morderiske nordmand? Næppe.

Det halvanden times lange enmandsspil på det lille teaters kælderscene bygger på det omfangsrige og ufatteligt rodede manifest Anders Breivik producerede som politisk forklaring på og moralsk retfærdiggørelse af sine handlinger. Den 22. juli 2011 bragte denne ordinære mand, ingen ville vende sig om efter på gaden, en bombe til sprængning i regeringskvarteret i Oslo; samme dag begav han sig i falsk politikampuniform ud på den lille ø Utøya, hvor den årlige ungsocialdemokratiske sommerlejr blev afholdt. Her skød han så mange deltagere han kunne overkomme. I alt kostede dagen 77 dræbte og 158 sårede.

Hvad fik en tilsyneladende almindelig ung mand til at gøre noget så forfærdende? Hvad var motivet til en gerning af så apokalyptiske dimensioner?

Til besvarelse af de spørgsmål er Breiviks såkaldte manifest centralt – siden naturligtvis retssagen hvor morderen fik lejlighed til at forklare sig uddybende. Hvorvidt disse kilder hjælper meget på den dybere forståelse er tvivlsomt. Vildreden med fænomenet blev yderligere stillet i relief ved de retspsykiatriske udsagn, der strittede i radikal uenighed mellem to fløje: Ad 1: Breivik var splittergal og skulle behandles. Ad 2: Breivik var normal og egnet til straf.

De fleste mennesker vil mene, at folk, der handler som Breivik, er mere end almindeligt

tossede. Men hvad er så tosset? Hvordan var det nu med Hitler og Stalin, der fungerede i deres almægtige positioner som statsledere, men foretog sig ting der kun kunne opfattes som rablende vanvid? Læser man *Mein Kampf* får man indtryk af galskaben som politisk drivkraft, men unægteligt en galskab der siden realiseredes gennem rationelt styrede handlinger frem mod magten og siden med diktatorisk beherskelse af en stormagt og pø om pø det meste af Europa.

Det Breivik'ske manifest har karakter af samme flimrende nonsens, mens selve handlingen jo blev nøje planlagt og begået af et rationelt fungerende individ i stand til at forberede og udføre de komplicerede handlinger, der skulle til for at slå så mange mennesker ihjel uden at blive forstyrret, før det var for sent.

Han vidste hvad han gjorde.

Den moralske logik i at skabe et teaterstykke om mand og handling er således klar: I og med at Breivik blev erklæret strafegnet som direkte følge af den nævnte rationalitet, måtte hans udredning og manifest tages for pålydende og kunne ikke blot afvises som en gal mands værk. Omvendt: Hvis domstolen havde fundet Breivik sindssyg og dømt ham til behandlingsforvaring, ville stykket etisk set have været umuligt. At teatret ved at koncipere, skrive og spille stykket alene ved denne proces går Breiviks ærinde er så en anden sag. Breivik var som bekendt synligt tilfreds med at blive dømt normal, da hans gerning derved kunne betegnes rationel og politisk og ikke galmandsværk. Han fik sin vilje og i rigt mål mere end Warhols sølle femten minutter.

Manifest 2083 udspiller sig i et nøgent lokale

med rekvisitter, som peger frem mod udåden. Store sække med kunstgødning til bomben, den groteske selvkomponerede uniform, geværet, narcissistens spejl, computeren hvor manifestet bliver skrevet, og ledsagemusikken bestemmes, etc.

Olaf Højgaard – den ene af stykkets to idemænd og forfattere – præsenterer sig som Olaf Højgaard og bevæger sig verfremdelsesvis ind og ud af den skikkelse, han har sat sig for at endevende. Bestræbelsen er i et og alt sympatisk. Olaf Højgaard og medforfatter og instruktør Christian Lollike går til opgaven med energi og samvittighedsfuld grundighed. Tilskueren er ikke i tvivl: der står noget på spil, de er ikke ude i falsk ærinde, engagementet er ægte. Attentatet på selve Norges sjæl i Oslos terrorbombede regeringskvarter, massakren på øen, nådesløsheden, det hele er med.

Breivik og islamofobien

Det problematiske er, at man dybest set ikke kommer længere ned i historien. Det centrale kildested i manifestet er Breiviks henvisning til nuværende kendte politiske grupperinger og partiers lige så kendte islamofobi og vrede over, at nationalstaten ikke mere ligner, hvad den formodningsvis engang var. De flamske nationalister, Gert Wilders parti i Holland, Front National, Sverigesdemokraterne, de britiske nationalister – og Dansk Folkeparti, alle er skåret over samme læst og siger i det store og hele det samme. Vreden er stor, men i mindre grad rettet mod de indvandrede fremmede som de vrede foragter og opfatter som undermennesker, og nok så meget mod dem der har ladet indvandrerne indvandre: de kulturradikale, socialisterne, de politisk korrekte. Det sidste: den politiske korrekthed er hovedfejden. Også dette er velkendt fra den hjemlige debat, hvor den politisk korrekthed var og er hadeobjekt nummer ét.

Søren Krarup, Pia Kjærsgaard, Søren Espersen og for den sags skyld Anders Fogh Rasmussen og Birthe Rønn Hornbech skød

i tide og utide skylden for landets dårligdom på de politisk korrekte. Oversæt: de der ikke mener det samme som os, og som vi hader, fordi de ser ned på os, fordi vi ikke er dannede, korrekte eller stuerene. De politisk korrekte skulle ikke mere have retten til riget. I Breiviks optik blev det til: retten til livet.

Det er rimeligt nok at opvise Breiviks inspiration herfra til ugeringen, det står klart i manifestet. Breiviks ros til ovennævnte politiske kræfter kender ingen grænser. Men denne kobling fra politisk kamp til fysisk udryddelse bør ikke forlene nogen med opfattelsen af, at de nævnte politikeres holdning automatisk fører til Utøya, det er ikke en rimelig slutning.

En udramatisk skikkelse

Spillet og interessen må altså samle sig om gerningsmanden, the lonely wolf, personen Anders Breivik. Det er stykkets hovedproblem. Anders Breivik er uanset sin onde gerning ikke et interessant menneske. Han er kun værd at beskæftige sig med i kraft af ugeringen og dennes monstrøsitet, ikke i eget format, eftersom manden er gabende kedsommeligt ordinær, snæversynet, uvidende, selvovervurderende og smådum. Det kan man tillade sig at slutte af problemfremstillingerne i manifestet.

Halvanden time i selskab med ikke ret meget andet end ingenting er længe. Olaf Højgaard gør, hvad han kan og lidt til, for at fremvise de sider af skikkelsen, der måtte findes: forfængeligheden først og fremmest og i glimt en livsangst, der dog aldrig med et materiale så tyndt, bliver gribende, endsiges kalder på indlevelse eller medfølelse. Personen på scenegulvet er simpelthen ikke spændende nok til, at man rigtigt gider andet end at betragte ham som en sær snegl.

Heri ligger et dilemma, for dette er så vist ikke teatrets mening. Fejlen, hvis man kan tale om fejl, ligger i den dramatiske mangelfuldhed. Breivik bliver først interessant, når han så at sige digtes eller ligefrem digtes om. Måske skulle man i stedet skrive et stykke om en ung

man, der sidder med en hammer og slår myrer ihjel én efter én og udvikler en monolog om sin bizarre beskæftigelse. Måske skal den unge mand være en ung pige, og måske skal det være noget helt andet vedkommende foretager sig uden at hedde Breivik og være nordmand. Kort sagt.

I *Manifest 2083* skygger en udramatisk skikkelse for dramaet. Eller for kunsten. Men tak til CaféTeatret for at prøve. Det er al ære værd.

CaféTeatret, København. Ide: Christian Lollike og Olaf Højgaard. Instruktion: Christian Lollike. Premiere 15. oktober 2012. Spiller på Teater Katapult i Aarhus 29. november - 8. december 2012. Viser igen i 2013 på CaféTeatret 5. januar - 5. marts afbrudt af turne til Teater Nordkraft i Aalborg 12. - 16. februar.

Georg Metz

Journalist, redaktør, debattør, kommentator og forfatter. 1969-88 i Danmarks Radio, bl.a. som både studievært og redaktør på TV-Avisen. Senere Statens Filmkonsulent og 1994-1996 chefredaktør på Dagbladet Information, hvor han nu er lederskribent, anmelder og columnist.
